

CYNGOR SIR YNYS MÔN

Templed Adroddiad Sgriwtini

Pwyllgor:	Pwyllgor Sgriwtini Partneriaeth ac Adfywio
Dyddiad:	9 Ebrill 2025
Pwnc:	Diweddariad ar Borthladd Rhydd Ynys Môn
Pwrpas yr Adroddiad:	Cyflwyno diweddariad ar gynnydd diweddar mewn perthynas â sefydlu Porthladd Rhydd Ynys Môn
Cadeirydd Sgriwtini:	Y Cynghorydd Dylan Rees
Aelod Portffolio:	Y Cynghorydd Gary Pritchard - Arweinydd ac Aelod Portffolio Datblygu Economaidd
Pennaeth Gwasanaeth:	Christian Branch – Rheoleiddio a Datblygu Economaidd
Awdur yr Adroddiad:	Tudur H. Jones
E-bost:	tudurjones@ynysmon.gov.uk
Aelodau Lleol:	Mae'n berthnasol i bob Aelod Lleol

1 - Argymhelliad/argymhellion

Bod y Pwyllgor Sgriwtini yn:

1. Cydnabod rôl y Cyngor o ran datblygu Porthladd Rhydd Ynys Môn, gan gynnwys cyflwyno'r Achosion Busnes Amlinellol a Llawn.
2. Cydnabod cadernid y trefniadau llywodraethu a throsglwyddo o'r Bwrdd Cysgodol i'r Bwrdd Llawn.
3. Nodi'r camau nesaf o ran cadarnhau'r Porthladd Rhydd, gan gynnwys yr angen i gymeradwyo Memorandwm Cyd-ddealltwriaeth gyda Llywodraeth y DU a Llywodraeth Cymru cyn y daw'r Porthladd Rhydd yn weithredol.

2 - Cyswllt â Chynllun y Cyngor / Blaenoriaethau Corfforaethol Eraill

Datblygwyd Porthladd Rhydd Ynys Môn yn unol â gweledigaeth, amcanion a gwerthoedd Cynllun y Cyngor 2023-2028. Mae'n canolbwyntio'n benodol ar gydweithio, yr iaith Gymraeg a hyrwyddo'r ynys, a hyrwyddo cyfleoedd fydd yn creu swyddi a thwf yn yr economi ac mae aliniad cryf rhwng amcanion y Porthladd Rhydd ac amcanion y Cyngor.

Yng nghyd-destun ein blaenoriaethau corfforaethol a chyda pholisïau a strategaethau lleol, rhanbarthol a chenedlaethol allweddol eraill yn sail i'r bid (h.y. Deddf Cenedlaethau'r Dyfodol, Fframwaith Economaidd Rhanbarthol ar gyfer Gogledd Cymru, Rhaglen Lywodraethu Llywodraeth Cymru), gall Porthladd Rhydd Ynys Môn hefyd chwarae rôl ganolog a holl bwysig pan fydd Llywodraeth y DU yn cyhoeddi ei Strategaeth Ddiwydiannol yn 2025.

Nod Porthladd Rhydd Ynys Môn yw adfywio a chreu swyddi o safon uchel, a dod â masnach, buddsoddiad ac arloesi i Ynys Môn a Gogledd Cymru. Bydd yn adeiladu ar y Rhaglen Ynys Ynni (Rhy), sef y trefniadau cydweithio presennol a sefydlwyd rhwng rhanddeiliaid yn y sector cyhoeddus, preifat a'r trydydd sector. Gweledigaeth y RhYY yw

'gwireddu cyfle unwaith mewn oes ar gyfer creu swyddi, twf economaidd a ffyniant trwy fanteisio ar nifer o brosiectau trawsnewidiol ar Ynys Môn'. Mae'n alinio'n llawn hefyd â nodau Strategaeth Dwf Bwrdd Uchelgais Economaidd Gogledd Cymru.

Porthladd Caergybi yw'r porth rhyngwladol i mewn i Gymru - ac mae'n gyswllt hanesyddol rhwng y DU ac Iwerddon. Ni ellir tanbrizio gwerth economaidd-gymdeithasol a phwysigrwydd y Porthladd i Ynys Môn a Gogledd Cymru. Amlygwyd ei bwysigrwydd yn ddiweddar pan gaeodd y Porthladd rhwng 7 Rhagfyr 2024 a 15 Ionawr 2025. Dyma'r ail borthladd gyrru i mewn ac allan mwyaf yn y DU ac mae'n gwasanaethu tua 1,500,000 o deithwyr y flwyddyn, tua 4,000,000 tonnelli o nwyddau a 370,000 o symudiadau nwyddau. Yn 2021, gwelwyd gostyngiad o 2.1 miliwn tonnelli (35.9%) yn y nwyddau oedd yn teithio trwy Borthladd Caergybi. Ffactor allweddol arall a gyflawnir gan y Porthladd Rhydd fydd ailadeiladu'r bont dir a chynyddu masnach rhwng y DU a'r Undeb Ewropeaidd a gollwyd oherwydd Brexit. Mae'r Porthladd felly yn cefnogi - yn uniongyrchol ac yn anuniongyrchol - cannoedd o swyddi yng Nghaergybi ac ar Ynys Môn yn ehangach.

Mae'n cyd-fynd â strategaethau lleol, gan gynnwys:

- Cynllun Llesiant Ynys Môn a Gwynedd (Bwrdd Gwasanaethau Cyhoeddus Gwynedd ac Ynys Môn, 2018)
- Cynllun y Cyngor 2023 - 2028 (Cyngor Sir Ynys Môn, 2023)
- Cynllun Cydraddoldeb Strategol Cyngor Sir Ynys Môn 2024 - 2028 (Cyngor Sir Ynys Môn, 2020)
- Cynllun Adfywio Economaidd Gogledd Môn (Cyngor Sir Ynys Môn, 2019)
- Cynllun Datblygu Lleol ar y Cyd Ynys Môn a Gwynedd 2011 - 2026 (Cyngor Sir Ynys Môn, 2017)
- Cynllun Tuag at Sero Net Cyngor Sir Ynys Môn 2022-2025 (Cyngor Sir Ynys Môn, 2022)

3 - Egwyddorion fel Canllaw ar gyfer Aelodau Sgriwtini

1. Yr effaith y mae'r eitem yn ei chael ar unigolion a chymunedau [ffocws ar y cwsmer/dinesydd]
2. Edrych ar unrhyw risgiau [ffocws ar risg]
3. Sgriwtini'n cymryd rôl rheoli perfformiad neu sicrhau ansawdd [ffocws ar berfformiad ac ansawdd]
4. Edrych ar gynlluniau a chynigion o safbwynt:
 - Hirdymor
 - Atal
 - Integreiddio
 - Cydweithio
 - Cynnwys
 [ffocws ar lesiant]

4 – Cwestiynau Sgriwtini Allweddol

1. Pa heriau a risgiau sy'n wynebu'r Cyngor wrth weithredu fel Corff Atebol?
2. Pa fesurau sydd ar waith i sicrhau trefniadau priodol o ran rheoli, dyrannu a chydymffurfio wrth wario'r arian cychwynnol gwerth £25m?
3. Fydd y gyllideb flynyddol arfaethedig o £600,000 yn ddigon i gwrdd ag anghenion gweithredol Porthladd Rhydd Ynys Môn?

4. Sut fydd yr effaith gadarnhaol bosib ar Gymunedau Lleol, y Gymraeg a Diwylliant yn cael eu huchafu?
5. Mae cynllun y prosiect yn amcangyfrif y gallai tua 3,500 o swyddi newydd gael eu creu ar hyd a lled Gogledd Cymru. Pa drefniadau fydd ar waith i wneud y mwyaf o gyflogaeth leol neu ranbarthol?

5 – Cefndir / Cyd-destun

a) Cyflwyniad i Borthladdoedd Rhydd

Gwahoddodd Llywodraeth y DU a Llywodraeth Cymru fidwyr i gyflwyno cynigion am Borthladdoedd Rhydd yn hwyr yn 2022. Agorodd y broses fidio ar 1 Medi 2022 ac roedd yn cau ar 24 Tachwedd 2022. Cawsom wybod bod Ynys Môn wedi llwyddo yn y cam cyntaf ar 23 Mawrth 2023 ac roedd hynny wedyn yn golygu ein bod yn cael mynd ymlaen i'r cam achos busnes. Mae'r adroddiad hwn yn cynnwys rhagor o fanylion am y cam hwnnw.

Ardaloedd dynodedig yw Porthladdoedd Rhydd lle mae nifer o gymhellion economaidd ar gael i ysgogi'r economi leol ac annog twf a buddsoddiad. Mae'r Porthladd Rhydd yn gyfle i ddenu buddsoddiad newydd sylweddol gan y sector preifat ar Ynys Môn ac mae hyn yn hynod o bwysig o ystyried y cyd-destun, gan fod nifer sylweddol o swyddi wedi eu colli yn ystod y 10 mlynedd ddiwethaf, gan effeithio ar yr ynys. Maent yn cynnwys cymhellion a llacio rheolau'n gysylltiedig â threth, tollau, ardrethi annomestig, cynllunio, adfywio, arloesi a chefnogaeth fasnach a buddsoddi. Ni fydd nwyddau sy'n dod i mewn i'r Porthladd Rhydd yn ddarostyngedig i gyfundrefn drethi a thollau arferol y DU.

Mae gweledigaeth Porthladd Rhydd Ynys Môn yn seiliedig ar ddaearyddiaeth unigryw yr Ynys; bydd yn cefnogi twf masnach trwy Borthladd Caergybi, yn adfer y bont dir ac yn datblygu Rhaglen Ynys Ynni (RhYY) yr ynys, yn ogystal â sicrhau fod Caergybi, Ynys Môn a gogledd Cymru'n ehangach yn manteisio ar y buddion.

Roedd cryfder a llwyddiant y bid yn seiliedig ar ddyfnder y berthynas sy'n bodoli rhwng y Cyngor a Stena Line ers 30 mlynedd, gan gryfhau'r berthynas ymhellach a datblygu ffordd newydd o gydweithio rhwng y ddau sefydliad.

b) Porthladd Rhydd Ynys Môn

Gweledigaeth Porthladd Rhydd Ynys Môn yw bod yn hwb ar gyfer arloesi, ynni carbon isel a masnach ryngwladol.

Mae ganddo'r tri Amcan canlynol:

- Hybu gweithgarwch economaidd, lefelau sgiliau a chyfleoedd cyflogaeth, gan greu mwy o gyfleoedd i bobl leol.
- Lleihau allgymudo a mudo o'r ardal, a gwarchod a chryfhau'r iaith Gymraeg.
- Meithrin arloesi, gwella masnach a'n mantais gystadleuol mewn sectorau allweddol.

Er mwyn cyflawni'r Weledigaeth a gwireddu ein Hamcanion, mae cais Porthladd Rhydd Ynys Môn yn cynnwys yr amcanion canlynol fel canllaw:

1. Denu mewnfuddsoddiad a chynyddu gweithgarwch economaidd
2. Gyrru arloesi trwy ein holl weithgareddau Porthladd rhydd
3. Adeiladu ar y Rhaglen Ynys Ynni a bod yn arweinydd byd-eang mewn perthynas â chynhyrchu ynni carbon isel
4. Hybu Masnach Ryngwladol
5. Gwella Sgiliau a Chyfleoedd Lleol
6. Cynyddu Cynhyrchiant
7. Gwarchod a chryfhau'r iaith Gymraeg a diwylliant Cymreig
8. Cyfrannu at sero net a datgarboneiddio
9. Darparu amodau gweithio teg a gwarchod ansawdd yr amgylchedd

Roedd yn bwysig, felly, dangos y gallai Porthladd Rhydd gyflawni disgwyliadau'r ddwy Llywodraeth - yn enwedig adfywio a chreu swyddi o safon uchel - ac yn ôl amcangyfrifon cychwynnol, gallai 3,500 o swyddi newydd gael eu creu yng Ngogledd Cymru.

Roedd y bid yn nodi'r safleoedd canlynol fel safleoedd tollau a threth:

1. Prosperity Park (hen safle Alwminiwm Môn) - ym mherchnogaeth Anglesey Land Holdings
2. Tir Parc Cybi - ym mherchnogaeth Llywodraeth Cymru, Conygar a Land & Lakes
3. Tir MSParc - ym mherchnogaeth Prifysgol Bangor a'r Cyngor
4. Safleoedd Bryn Cefni - Tregarnedd a hen safle 2-Sisters ym mherchnogaeth y Cyngor ac Anglesey Land Holdings
5. Rhosgoch - ym mherchnogaeth Conygar
6. Safle Octel - ym mherchnogaeth NPL Developments

Bydd y safleoedd hyn yn elwa'n sylweddol ar fuddsoddiad er mwyn creu newid cyffroes a thrawsnewidiol, gan gynnwys:

Prosperity Park, Caergybi - dymchwel popeth, clirio ac adfer y safle, ynghyd â gosod isadeiledd hanfodol fydd yn gallu cynnal dros 1,000 o swyddi a denu buddsoddiad o dros £1 biliwn.

Peboc, Llangefni - dymchwel popeth, clirio ac adfer y safle, ynghyd â gosod isadeiledd hanfodol er mwyn dod â'r safle'n ôl i ddefnydd economaidd llawn, gan ddarparu swyddi a chyfleoedd buddsoddi.

Hen Safle 2-Sisters, Llangefni - dymchwel popeth, clirio ac adfer y safle, ynghyd â gosod isadeiledd hanfodol er mwyn dod â'r safle'n ôl i ddefnydd economaidd llawn, gan ddarparu 730 o swyddi newydd a chyfleoedd busddsoddi.

MSParc - cefnogi'r gwaith o ddatblygu ac adeiladu ail adeilad nodedig (Egni) ar y safle, gan greu swyddi o safon uchel a chyfoethogi cynnig y Parc Gwyddoniaeth ymhellach ledled Ynys Môn a'r Rhanbarth.

Roedd bid Porthladd Rhydd Ynys Môn yn amlinellu ac yn dangos nad yw Ynys Môn yn debyg i ardaloedd eraill. Mae heriau a phroblemau unigryw yn bodoli yma.

- Nid oes fawr, neu ddim, gweithgarwch economaidd presennol ar y safleoedd treth
- Mae diffyg gweithgarwch sector preifat mewn sectorau sydd yn ychwanegu gwerth uchel ac sy'n cyd-fynd ag amcanion Porthladd Rhydd

- Mae diffyg gweithgarwch ar raddfa fawr gan y sector preifat o fewn unrhyw sector
- Nid oes sylfaen sylweddol o weithgarwch presennol y gellir adeiladu arno

Er hynny, mae gan Ynys Môn gryfderau a chryfderau sy'n dod i'r amlwg y gellir manteisio arnynt trwy'r dynodiad Porthladd Rhydd. Maent yn cynnwys, yn benodol:

- Y sector Ynni a'r Rhaglen Ynys Ynni, ac yn benodol niwclear, llanw, gwynt a hydrogen
- Cryfder y ddarpariaeth Addysg Uwch ac Addysg Bellach
- Bod â'r ail Borthladd gyrru i mewn ac allan mwyaf yn y DU a chyfle i gynyddu masnach ymhellach.

c) Y Penderfyniad ar y Porthladd Rhydd a Datblygu Achosion Busnes

Ar 23 Mawrth 2023, hysbyswyd y Cyngor Sir fod ei gais Porthladd Rhydd yn llwyddiannus, yn amodol ar gwblhau'r achos busnes manwl.

Yn dilyn hynny, dechreuodd y gwaith o baratoi'r Achos Busnes Amlinellol (ABA), gan ddilyn y canllawiau a gyhoeddwyd gan y ddwy Lywodraeth. Roedd y canllawiau'n cynnwys Holiadur ABA gydag ychydig dros 100 o gwestiynau yr oedd rhaid eu hateb er mwyn cwblhau pump "Achos" yr ABA (Strategol, Economaidd, Ariannol, Masnachol a Rheoli). Yn ogystal â'r cwestiynau, roedd 13 Atodiad manwl, gan gynnwys y gofrestr risgiau a chynlluniau ar gyfer sgiliau a Gwaith Teg, Arloesi, Masnach a Buddsoddi a Sero Net, gan ddarparu gwybodaeth bellach a strategaethau.

Cyflwynwyd yr ABA ym mis Rhagfyr 2023 a derbyniwyd adborth ffurfiol gan y ddwy Lywodraeth ym mis Ionawr 2024. Rhoddwyd sylw i'r pwyntiau gweithredu a godwyd yn yr adborth cyn dechrau paratoi'r Achos Busnes Llawn (ABLI). Fodd bynnag, cyhoeddwyd Etholiad Cyffredinol ym mis Gorffennaf 2024 ac arweiniodd hynny at oedi annisgwyl yn y broses gydag Adrannau'r Llywodraeth. Cymeradwywyd yr ABA yn ffurfiol ym mis Rhagfyr 2024 - roedd hyn yn llwyddiant ac yn garreg filltir sylweddol yn y broses. Ar ôl ethol Llywodraeth newydd, cyflwynwyd yr ABLI (fersiwn mwy manwl o'r ABA) ym mis Ionawr 2025. Mae adborth anffurfiol gan y ddwy Lywodraeth ym mis Mawrth 2025 yn nodi bod angen rhoi sylw i fân weithredoedd critigol yn unig.

Yr amserlen ar gyfer datblygu'r achos busnes oedd:

- Cyflwynwyd ABA y Porthladd Rhydd ym mis Rhagfyr 2023
- Derbyniwyd adborth ym mis Ionawr 2024
- Ail-gyflwynwyd yr ABA ym mis Ebrill 2024
- Cymeradwywyd yr ABA gan y Gwasanaeth Sifil ym mis Mai 2024
- Galwyd Etholiad Cyffredinol ym mis Mai 2024 (ar yr un diwrnod ag y cymeradwywyd yr ABA - gohiriwyd yr holl weithgareddau)
- Cymeradwywyd yr ABA ym mis Rhagfyr 2024
- Cyflwynwyd yr ABLI ym mis Ionawr 2025 (bu i waith ar yr ABLI barhau tra'r oeddem yn disgwyl i'r ABA gael ei gymeradwyo'n derfynol)
- Rhagwelir y caiff yr ABLI ei gymeradwyo ym mis Ebrill 2025

O ran Llywodraethu, roedd datblygu'r ABA a'r ABLI yn waith hynod gymhleth a heriol o ystyried maint a chwmpas yr achosion busnes ac roedd rhaid gweithio ar y cyd â Stena Line a nifer o bartneriaid a rhanddeiliaid er mwyn darlunio'r ecosystem sy'n bodoli ar Ynys Môn. Roeddent yn cynnwys:

1. Tirfeddianwyr
2. Prifysgol Bangor a MSParc
3. Grŵp Llandrillo Menai
4. Uchelgais Gogledd Cymru
5. Morlais a Menter Môn

d) Dynodi Safleoedd Treth

Roedd sicrhau dynodiad safleoedd treth yn garreg filltir arwyddocaol yn y broses Porthladd Rhydd a llwyddwyd i wneud hyn ym mis Rhagfyr 2024. Dynodwyd y safleoedd treth Canol Môn (lleoliadau MSParc a Llangefni) a Pharth Ffyniant Môn (Caergybi) yn llwyddiannus ac maent felly'n cael eu cydnabod o dan y gyfraith.

Mae'r safleoedd yn cael eu cydnabod o dan y gyfraith fel ardaloedd daearyddol lle gall busnesau fanteisio ar ryddhad treth er mwyn adfywio rhanbarthau ledled y wlad lle mae mwyaf ei angen.

Roedd y safleoedd treth a ddynodwyd ar gyfer Porthladd Rhydd Ynys Môn yn dod i rym o 23 Ionawr 2025.

Y bwriad yw bod safleoedd treth Gogledd Môn yn cael eu dynodi yn ddiweddarach yn 2025 er mwyn sicrhau rhagor o wybodaeth ac eglurder ynglŷn â synergedd posib â datblygiadau yn y sector ynni.

e) Rôl y Cyngor Sir o ran Gwireddu'r Porthladd Rhydd (Corff Atebol)

Mae'r rhaglen Porthladdoedd Rhydd yng Nghymru ychydig yn wahanol i'r hyn a geir yn Lloegr gan fod rhaid i'r Awdurdod Lleol lletyol weithredu fel Corff Atebol. Mae hyn felly'n rhoi mwy o gyfrifoldeb ar y Cyngor, ond mae'n golygu hefyd fod ganddo fwy o ddylanwad a rheolaeth o ran cyflawni'r rhaglen, yn enwedig mewn perthynas â'i gyfrifoldebau statudol.

Wrth ddatblygu'r achos busnes, mae'r Cyngor wedi arwain y gwaith o sefydlu egwyddorion craidd ar gyfer y cydweithio agos parhaus gyda Stena Line a'n partneriaid, gan gynnwys ffurfioli strwythurau llywodraethu priodol, rhywbeth fydd yn hanfodol er mwyn sicrhau a gwarchod rhwymedigaethau statudol a chyfrifoldebau'r Cyngor.

Gan mai'r Cyngor Sir fydd yn gweinyddu'r arian (£1m o arian refeniw a £25m o arian cyfalaf sbarduno), byddwn - fel Corff Atebol - yn llwyr gyfrifol am sicrhau cydymffurfiaeth lawn â rheolau prynu'r sector cyhoeddus wrth wario'r arian, yn ogystal â monitro ac adrodd ar yr holl wariant cysylltiedig. Bydd y Cyngor (trwy'r Swyddog Adran 151) yn sicrhau fod yr Achosion Busnes sy'n ymgeisio am yr arian sbarduno gwerth £25m yn mynd i'r afael â materion yn ymwneud â rheolau cymorth gwladwriaethol, rheoli cymorthdaliadau, gwerth am arian a chaffael, a'u bod yn gallu arddangos yr angen am arian cyhoeddus. Ar hyn o bryd mae'r Cyngor wrthi'n gwneud gwaith datblygu prosiect ar hen safle Peboc yn

Llangefni, er mwyn manteisio ar arian sbarduno, gan adfer ac ailddatblygu'r ardal a dod â'r safle yn ôl i ddefnydd economaidd.

Bydd cyfrifoldebau hefyd yn cynnwys cydymffurfio â gofynion Llywodraeth Cymru a Llywodraeth y DU ynglŷn â monitro ac arfarnu (megis casglu a darparu data mewn perthynas â swyddi newydd, busnesau a grëwyd, sgiliau a buddsoddiad, a buddsoddiad preifat a ddenwyd) ayb.

Yn ogystal â chefnogi a chymeradwyo'r achosion busnes er mwyn derbyn yr arian sbarduno, bydd gan y Swyddog Adran 151 gyfrifoldebau ehangach o ran gosod y gyllideb ac mewn perthynas â threthi busnes a gedwir hefyd. Ar gyfer Ynys Môn, golyga hyn fod yr incwm a gynhyrchir gan y safleoedd treth (Canol Môn, Caergybi a Gogledd Môn) yn cael ei gadw a'i warantu am 25 mlynedd, gan greu ffynhonnell incwm i'r Cyngor, a'r sicrwydd i fenthycu, os penderfynir gwneud hynny, er mwyn buddsoddi mewn cynlluniau adfywio ac isadeiledd fydd yn cefnogi twf pellach, yn unol ag amcanion y Porthladd Rhydd. Oherwydd cwmipas a maint rhai o'r datblygiadau posib ar y safleoedd treth, gallai'r swm fod yn un sylweddol.

Fel Corff Atebol, felly, bydd gan y Cyngor y cyfrifoldebau canlynol:

1. Derbyn arian ar ran y Porthladd Rhydd a bod yn gyfrifol am ei weinyddu'n briodol
2. Cymeradwyo cyllideb weithredol flynyddol y Porthladd Rhydd
3. Sefydlu a chynnal system ariannol i gofnodi'r holl arian a dderbynnir ac a warir ar ran y Porthladd Rhydd
4. Gwreiddio llywodraethu da wrth wneud penderfyniadau, gan ddilyn egwyddorion Nolan
5. Adolygu a chymeradwyo achosion busnes ar gyfer prosiectau arian cyfalaf sbarduno a phrosiectau sy'n cael eu hariannu gan ardrethi annomestig a gedwir
6. Penderfynu ar gymhwysedd er mwyn derbyn rhyddhad ardrethi annomestig
7. Sicrhau fod penderfyniadau a gweithgareddau'r Porthladd Rhydd yn dryloyw a'u bod yn seiliedig ar dystiolaeth ac yn cynnig gwerth am arian
8. Cadw'r wybodaeth angenrheidiol a sicrhau fod yr holl wybodaeth sy'n ofynnol ynglŷn â gwariant, gweithgareddau a chanlyniadau'n cael eu monitro, eu cofnodi a'u hadrodd yn briodol.
9. Gweithredu fel un pwynt cyswllt ar gyfer y Llywodraeth mewn perthynas â phob mater yn ymwneud â'r Awdurdod Arweiniol/Corff Atebol yn gysylltiedig â'r Porthladd Rhydd.

f) Porthladd Rhydd Ynys Môn - y Cwmni a'r Bwrdd

Mae'r Cyngor wedi sefydlu'r cwmni cyflawni yn llwyddiannus, sef cwmni cyfyngedig trwy warant - Porthladd Rhydd Ynys Môn - yn ogystal â'r Bwrdd Cysgodol (gan gynnwys yr holl ofynion llywodraethu megis yr Erthyglau) er mwyn darparu'r strwythurau llywodraethu a throsolwg sy'n ofynnol gan y ddwy Lywodraeth. Roedd hyn, unwaith eto, yn garreg filltir arwyddocaol yn y broses. Bydd yn dilyn trefniadau'r Cyngor o ran mabwysiadu polisïau, y gyflogres, pensiynau ac ati, ond er hynny, bydd Porthladd Rhydd Ynys Môn yn endid/cwmni ar wahân fydd yn gyfrifol wireddu a gweithredu'r Porthladd Rhydd.

Cynhaliwyd cyfarfod cyntaf y Bwrdd Cysgodol ar 29 Ionawr 2025 ac argymhellir bod un cyfarfod arall o'r Bwrdd Cysgodol yn cael ei gynnal cyn trosglwyddo'n llawn i'r Bwrdd yn yr Haf 2025, yn dilyn cymeradwyo'r ABLI yn ffurfiol. Wrth ddatblygu'r achos busnes, mae'r Porthladd Rhydd wedi argymhell cyllideb weithredol o ychydig llai na £600,000 y flwyddyn. Dyma fyddai'r swm isaf ar gyfer unrhyw Borthladd Rhydd yn y DU ac mae'n cyd-fynd ag amcanion Porthladd Rhydd Ynys Môn i fod yn fenter ddarbodus wedi'i theilwra i gyd-fynd ag amgylchiadau penodol Ynys Môn.

Er mai'r Cyngor yw'r unig Aelod o'r Bwrdd ar hyn o bryd, bydd yr aelodaeth yn cael ei hymestyn i gynnwys Prifysgol Bangor, Conygar, Menter Môn, Uchelgais Gogledd Cymru a Grŵp Llandrillo. Ni fydd Stena Line yn aelod. Bydd Llywodraeth y DU a Llywodraeth Cymru yn bresennol yng nghyfarfodydd y Bwrdd fel 'sylwedyddion'.

Ar hyn o bryd mae'r Cyngor yn recriwtio gweithwyr ar gyfer y cwmni ac mae'r swyddi canlynol wedi cael eu nodi fel rhai y mae eu hangen ar gyfer y cyfnod cyntaf o ran cyflawni'r Porthladd Rhydd:

1. Prif Swyddog (Graddfa i'w gadarnhau)
2. Rheolwr Cyflawni (swydd Gradd 8)
3. Cynorthwydd Gweinyddol (swydd Gradd 5)

Wrth i'r cwmni dyfu ac wrth i'r gwaith o gyflawni amcanion y Porthladd Rhydd ddwysau, rhagwelir y bydd y Tîm yn ehangu i gynnwys swyddogaethau'n gysylltiedig ag Arloesi, Sgiliau a Marchnata.

Yn unol â'r cyfrifoldebau Llywodraethu y mae'r Cyngor wedi eu derbyn, mae'n rhoi sylw i bob mater yn gysylltiedig â'r tîrfeddianwyr. Mae hyn yn cynnwys Cytundebau Tîrfeddianwyr, rhywbeth sy'n holl bwysig. Unwaith eto, bu hyn yn heriol a chymhleth ac, yn siomedig, mae rhai tîrfeddianwyr wedi gadael y broses.

g) Datblygiadau ar y Safleoedd Treth

Mae'r Tîm Ynys Ynni wedi bod yn cefnogi Anglesey Land Holdings a'u hymgynghorwyr wrth iddynt roi eu cynlluniau datblygu a phrosesau cynllunio ar waith ar gyfer Prosperity Park a hen safle 2-Sisters yn Llangefni. Roedd y gefnogaeth yn cynnwys trefnu'r Sesiwn Frifio i Aelodau ar 27 Tachwedd 2024, ar roedd hynny'n holl bwysig o ran cyflwyno'r cynllun i'r Aelodau Etholedig.

Mae gweithgareddau cefnogi eraill yn cynnwys:

- Cynhaliwyd trafodaethau rheolaidd rhwng swyddogion y Rhaglen Ynys Ynni a'r ymgeisydd a'i asiant cynllunio cyn cyflwyno'r cais cynllunio. Adolygodd y swyddogion y dogfennau cynllunio a dogfennau ategol er mwyn sicrhau y byddai'r cais a gyflwynwyd yn gadarn a dilys.
- Cyn cyflwyno cais cynllunio, darparodd swyddogion y Rhaglen Ynys Ynni gefnogaeth a chymorth yn ystod yr ymgynghoriad cyn ymgeisio statudol, trwy gysylltu ag ymgynghoreion statudol a hwyluso'r trafodaethau angenrheidiol, mynychu'r digwyddiad ymgynghori a chyfarfod â'r asiant cynllunio er mwyn mynd i'r afael ag unrhyw ymholiadau oedd heb dderbyn ymateb ac ati.

- Cydlynu trafodaethau rhwng yr ymgeisydd ac Adran Briffyrdd Llywodraeth Cymru.
- Cais am gyfleuster Batris Storio ar Prosperity Park
- Arweiniad a chyngor mewn perthynas â'r gwaith dymchwel yn 2-Sisters

Roedd hyn yn heriol oherwydd natur a maint y cynigion a chymhlethdod y ddau safle.

h) Y Camau Nesaf ar gyfer Porthladd Rhydd Ynys Môn

Wrth i'r pwyslais symud o ddatblygu achosion busnes i gam cyflawni'r rhaglen Porthladd Rhydd, bydd nifer o weithgareddau blaenoriaeth yn mynd rhagddynt yn ystod yr wythnosau a'r misoedd nesaf:

Llywodraethu:

1. Sicrhau bod yr ABLI yn cael ei gymeradwyo'n llawn a derbyn manylion y Memorandwm Cyd-ddealltwriaeth. Yn ei hanfod, y Memorandwm Cyd-ddealltwriaeth yw cam olaf cyfnod datblygu'r Porthladd Rhydd a dyma fydd sail y berthynas rhwng y ddwy Lywodraeth, Porthladd Rhydd Ynys Môn a'r Cyngor.
2. Cyflwyno manylion y Memorandwm Cyd-ddealltwriaeth i'r Pwyllgor Gwaith er mwyn derbyn ei gymeradwyaeth - rhagwelir y bydd hyn yn digwydd ym mis Ebrill 2025.
3. Rhoi'r strwythurau llywodraethu ar waith er mwyn datgloi a defnyddio'r dyraniad o £25m o arian sbarduno.
4. Sefydlu strwythurau gweithredol ffurfiol, gan gynnwys cyllidebau, strategaethau gweithredu (sgiliau, arloesi, sero net ayb), polisiau AD a pholisiau eraill ac ati.

Recriwtio:

5. Gwneud yr holl drefniadau angenrheidiol ar gyfer recriwtio Prif Swyddog a Rheolwr Cyflawni, er mwyn rhoi sicrwydd i'r ddwy Lywodraeth wrth i ni symud ymlaen i gam cyflawni'r rhaglen Porthladd Rhydd.

Cynigion i Ddatblygu Safleoedd

6. Parhau i gefnogi Anglesey Land Holdings gyda'u cynigion cynllunio ar gyfer Prosperity Park a hen safle 2-Sisters.
7. Parhau i ddatblygu gweithgareddau er mwyn paratoi i sicrhau'r dynodiad safle treth angenrheidiol ar gyfer Gogledd Môn.

f) Y Risgiau'n gysylltiedig â Phorthladd Rhydd Ynys Môn

Mae risgiau'n gysylltiedig â datblygu rhaglen hynod gymhleth a newydd a gellir crynhoi'r prif risgiau a nodwyd fel a ganlyn:

1. Rheoli risgiau; rheoli rhanddeiliaid a rheoli disgwyliadau.
2. Rheoli, dyrannu a chydymffurfio â rheolau mewn perthynas â'r arian sbarduno gwerth £25m.
3. Adnoddau a chapasiti o fewn y Cyngor er mwyn parhau i arwain a rheoli'r gwaith o gyflawni'r Fframwaith, mewn cystadleuaeth â blaenoriaethau eraill.
4. Gwarchod rhwymedigaethau statudol y Cyngor.
5. Yr angen am lywodraethu cadarn, a rôl hirdymor y Cyngor a'r adnoddau sydd eu hangen i gyflawni'r rhaglen Porthladd Rhydd yn effeithiol a chan gydymffurfio â gofynion.

6. Effaith bosib y Porthladd Rhydd ar gymunedau lleol, yr iaith Gymraeg a diwylliant Cymreig.
7. Bod y Cyngor - a phartneriaid - yn methu â manteisio'n llawn ar y cyfle sy'n cael ei gyflwyno trwy sicrhau statws Porthladd Rhydd Ynys Môn.

6 - Asesiad o'r Effaith ar Gydraddoldeb [gan gynnwys effeithiau ar y Gymraeg]

6.1 Effeithiau posibl ar y grwpiau sydd wedi'u gwarchod o dan Ddeddf Cydraddoldeb 2010

Dim - bydd ceisiadau gan, neu ar gyfer, grwpiau gwarchodedig o dan Ddeddf Cydraddoldeb 2010 yn cael eu trin union yr un fath, a gallai'r grwpiau hynny gael eu targedu i dderbyn cyllid.

6.2 Effeithiau posib ar y rhai hynny sy'n profi anfantais economaidd-gymdeithasol yn eu bywydau (penderfyniadau strategol)

Cadarnhaol - mae'n bosib y gallai'r cyllid hwn gael ei dargedu at y rhai hynny sy'n profi anfantais economaidd-gymdeithasol.

6.3 Effeithiau posibl ar gyfleoedd i bobl ddefnyddio'r Gymraeg, a thrin y Gymraeg yn gydradd â'r Saesneg

Cadarnhaol - trwy greu cyfleoedd cyflogaeth yn yr ardal y gobaith yw y bydd mwy o siaradwyr Cymraeg yn elwa ac yn aros yn yr ardal.

7 - Goblygiadau Ariannol

Niwtral - nid oes unrhyw oblygiadau ariannol i'r Cyngor Sir gan fod costau datblygu'r achos busnes wedi cael eu talu o ffynonellau allanol.

8 - Atodiadau:

9 - Papurau cefndir (cysylltwch ag awdur yr adroddiad am unrhyw wybodaeth bellach):